

Knuste vinduer

«Broken Windows»-teorien er særlig assosiert med New York. Etter at den ble lansert i 1982, fikk den raskt innflytelse over polititaktikk og rettsvesen i USA. Teorien ble først implementert i New Yorks undergrunnsnettverk, der man fikk fjernet graffiti og massebøtela snikere i spesiallagde biler. Da Rudy Giuliani ble borgermester i 1993, satset han for fullt på teorien, og antall arrestasjoner for småforbrytelser gikk opp med 75 prosent.

Forsøkskaniner

Et eksperiment med 4.600 lavinntektsfamilier gjennomført av amerikanske myndigheter er den mest omfattende undersøkelsen av koplingen mellom uorden og alvorlig kriminalitet. Fattige familier fikk penger i hånden av staten til å flytte til mer velstående nabolag med lavere grad av uorden. Familiene ble verken mer eller mindre kriminelle av å bo i mer ordnede nabolag.

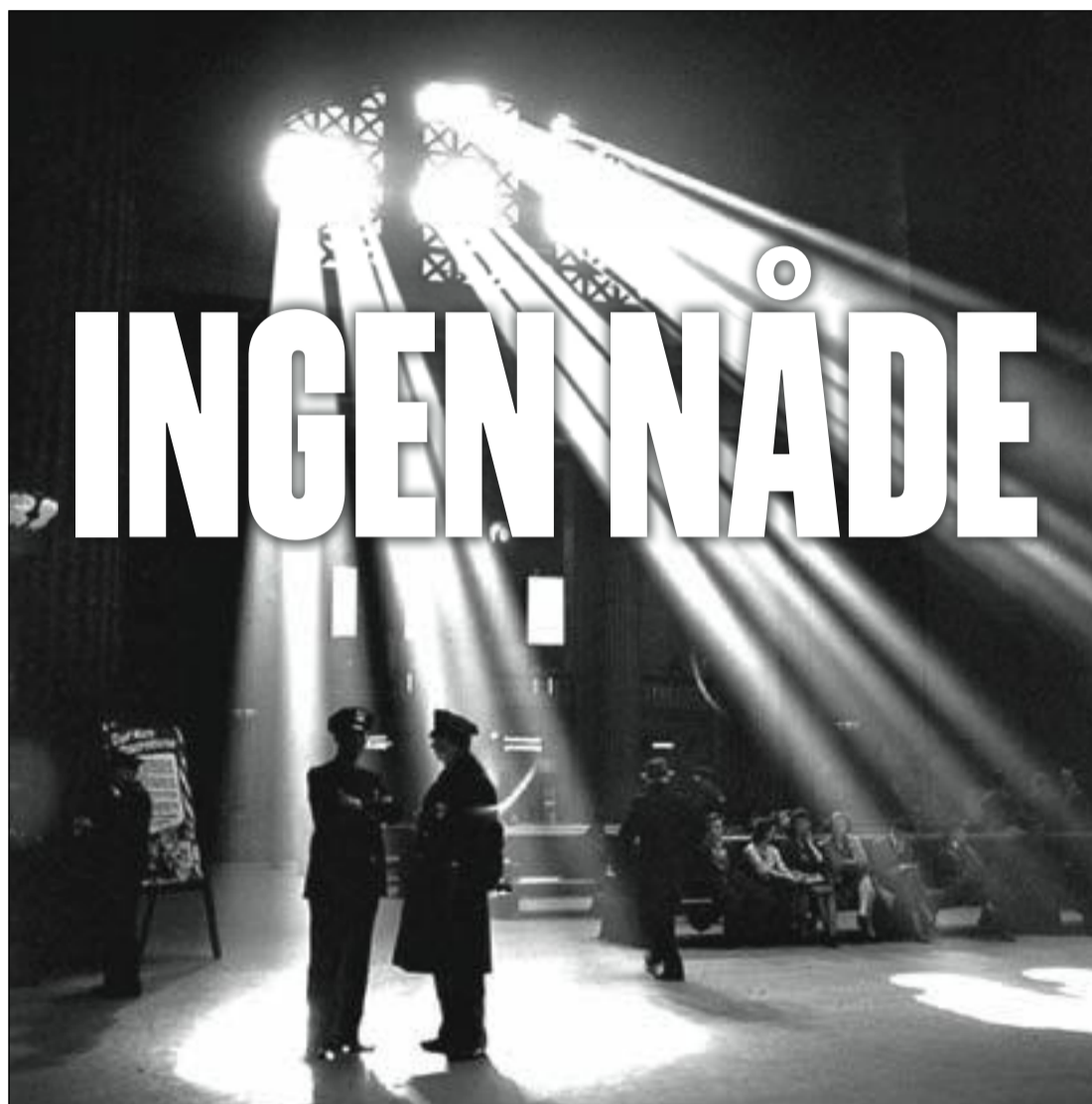
EKSPORT-
VARE:
Nulltoleranse-
teorien.
FOTO:
SCANPIX

Lov og orden: Vi lever i et kriminalpolitisk bakvendtland. Men «Broken Windows»-tenkningen smyger seg inn.

I 1982 skrev kriminologene George Kelling og James Q. Wilson en innflytelsesrik artikkel i bladet Atlantic Monthly, hvor de lanserte den beryktede Broken Windows-teorien. Ifølge denne teorien er uorden i det offentlige rom – tiggere, graffiti, drukkeskap, «løsgjengeri» – bare opptakten til langt mer alvorlig kriminalitet. Tanken skulle vise seg å få enorm påvirkning på kriminalpolitikk i hele den vestlige verden i tiårene framover.

Teorien forutsetter at skikkelige folk blir redde når de må omgås tiggere, narkomane og andre uryddige elementer, delvis fordi de er redde for å bli utsatt for kriminalitet her og nå, men også fordi de forstår – nærmest ubevisst – at den marginale uordenen disse elementene representerer, bare er en myk innledning til drap, voldtekt og totalt anarki lenger fram i tid. Veien til helvete er brulagt med knuste vinduer, mente forfatterne, det første tegnet på sprekker i en ellers ryddig, borgerlig fasade. Kelling og Wilson anbefalte politiet å slå hardt ned på små ordensforstyrrelser, for på sikt skulle dette være en rimelig og effektiv måte å få bukt med mer alvorlig kriminalitet på.

Jenny Maria Lundgaards «Nulltoleranse på norsk» er noe så sjelden som en masteroppgave gjort om til en leseverdige bokutgivelse om nettopp dette temaet. Boka tar for seg

VINDUER: Nulltoleranse er medisin mot en sykdom vi ikke har. Her to politifolk i «In the Waiting Room of the Union Station» (1943) av Jack Delano.

FOTO: LIBRARY OF CONGRESS

«New York-modellen» for politiarbeid – for det var New York som ble åstedet for det første store kriminologiske eksperimentet med Kelling

og Wilsons tanker på nittitallet. Byens ledere var desperate etter nye måter å drive politiarbeid på midt i en av USAs verste kriminalitetsbølger, og Broken Windows-teorien, med sin impliserte *tough on crime*-holdning, passet som hånd i hanske. Selv den minste ordensforstyrrelse skulle slås ned på; datasystemet Compstat kartla alle tilfeller av lovbrudd i byen, og ble brukt i ukentlige møter med byens politisjefer for å styre politifolk dit de trengtes.

Lundgaard viser hvordan disse tankene ble forsøkt importert til Norge med vekslende hell. Hun tar for seg en delvis entusiastisk og opprømt norsk justiskomite som dro på studietur til Manhattan på slutten av nittitallet, på en tid da hele verdens øyne var rettet mot byens «mirakelkur» mot høye drapstall.

Men Lundgaard viser at selv om nulltoleranse som begrep har bredt om seg i den norske offentligheten – Oslo har for eksempel en nulltoleransepolitikk mot graffiti – har det

stort sett blitt med retorikken. Broken Windows-teorien har ikke taklet overgangen fra amerikansk storby til europeisk utkantland, til det er forskjellene for store. Vi har ikke fått noen «war on crime». Vi har ikke tre prosent av landets befolkning i fengsel, slik amerikanerne har. Nulltoleranse er ment som medisin mot en sykdom Norge ikke har pådratt seg. Immunforsvaret er for sterkt, for mange andre bærende velferdsinstitusjoner står i veien for narkotika- og drapsepidemien som herjet som verst i New York på nittitallet.

Samtidig trekker det i begge retninger, også her. Tiggere ble avkriminalisert i 2006, men de narkomane ble jaget bort fra Plata i sommer. Vi har et lavt fangetall sett i forhold til så å si alle europeiske land, men Advokatforeningen anslår at politiet brukte glattcelle rundt 50.000 ganger i 2009, noe Europarådets torturkomité kritiserer Norge for. Lundgaard viser godt hvordan nulltoleranse i Norge er langt fra en blåkopi av begrepet i sin amerikanske

SAKPROSA

Jenny Maria Lundgaard
Nulltoleranse på norsk
Unipub 2011, 190 sider

form, selv om den smyger seg inn på noen få områder.

Boka har mye til felles med den franske sosiologen Loïc Wacquants «Prisons of Poverty», som også forsøker å vise hvordan amerikansk kriminalpolitikk har fart på andre siden av Atlanterhavet – i Storbritannia og Frankrike, for hans tilfelle. Styrken ved Wacquants bok er at den i større grad enn Lundgaards greier å vise at nulltoleranse er et klart ideologisk prosjekt fra høyresida. Kelling og Wilson har tette bånd til høyreorienterte tankesmier som Manhattan Institute og American Enterprise Institute. Boka styres også av en mer overordnet fortelling, og retter seg dermed mot et breiere publikum enn Lundgaards bok, som er klart akademisk anlagt.

Den velrenommerte Chicago-kriminologen Bernard Harcourt har sådd tvil om teorien fungerte i praksis. Han mente andre årsaker førte til fallet i New Yorks kriminalitet: crack ble byttet ut med heroin, økonomien bedret seg, ungdomskullene ble mindre, flere tunge kriminelle satt i fengsel og flere store narkotikagjenger ble brutt opp.

Mens så å si alle moderne samfunn straffer mer og mer, lever vi en periode med «skandinavisk eksepsjonisme», ifølge kriminologen John Pratt. Resten av verden har opplevd en «straffende dreining» i kriminalpolitikken, med voksende fangebefolkninger, strengere straffer og større politibudsjetter, mens vi lever i en slags kriminalpolitisk bakvendtregion. Det er altså en vanskelig oppgave Lundgaard har satt seg, men en hun mestrer godt.

Victor Lund Shammass
bokmagasinet@klassekampen.no

4 km
brukt bøker

Alle kategoriar

Stadig nye
bøker i
nettbutikken

www.bokbyen.no

Den norske bokbyen, 6848 Fjærland
☎ 57692210 ✉ post@bokbyen.no